

Fredag 1. januar 1993

Statsminister Gro Harlem Brundtland:

NYTTÅRSTALE

Da Vaclav Havel holdt sin nyttårstale som nyvalgt president i Tsjekkoslovakia for tre år siden, gjorde det et sterkt inntrykk på oss alle.

Den bar bud om en ny tid for vår verdensdel. Sannheten og friheten skulle vinne over løgner og fortvilelsen. Vi sto ved et veiskille. Foran oss lå håpet om at hele Europa kunne leve i fred, med demokrati for alle og med respekt for menneskerettighetene.

Mye av det vi opplever i Europa i dag gir grunn til dyp uro. De brutale utrenskningene i det som en gang var Jugoslavia, hviler som tung bær på oss alle ved dette årsskiftet. Det er uvirkelig at dette landet som vi har hatt så mye kontakt med, skal rives i stykker. Derfor vil vi i Norge fortsette å støtte opp om det internasjonale arbeidet for å skape fred og hjelpe en nødstedt befolkning.

Da Europa var delt snakket mange om vi og de. Slik er det ikke lenger. Nå er det oss! Europa, med hele sitt rike mangfold, kan aldri få fred og velferd hvis land og folkegrupper skal sikre sin fremtid på bekostning av andre. Vi er så nært knyttet til hverandre, at ufred i det andre hjørnet av Europa også påvirker oss.

Begivenheter utenfor vår verdensdel rykker også nærmere. Sammen med krigen i Jugoslavia er det bildene fra Somalia som gjør størst inntrykk på oss. Mange av oss har bidratt ved de mange innsamlingsaksjonene og gjennom den hjelp Norge har gitt. Men vi er også blitt minnet om at den situasjonen kan oppstå da verdenssamfunnet må gripe inn. Det er skjedd i Somalia. I dag når maten frem til Mogadishu og Badoa. Det gir håp. Det kan også komme til å skje i Jugoslavia selv om forholdene der er uoversiktlige. Også vi må være rede til å bidra når verdenssamfunnet tar ansvar.

I flere land har fremmedfrykt og nasjonalisme ført til angrep på asylsøkere og flyktninger. Samtidig som vi har markert det mørke 50-årsminnet for den tyske deportasjonen av norske jøder, er jødiske minnesmerker blitt skjendet flere steder i Europa.

Det som nå skjer bringer tankene hen til mørke kapitler i Europas nære fortid. Det aller viktigste vi kan lære av vår egen historie er at vi må være årvåkne og rede til å sette grenser mot brudd på menneskerettighetene. Bosnia-Herzegovina utfordrer i dag vår samvittighet som mennesker. Det setter hverdagens strev og usikkerhet her hjemme inn i en større sammenheng. Vår egen frihet forplikter.

Vi har et ansvar ut over oss selv. Vi må gå inn i vår egen tid og forstå alvoret. For som Havel pekte på for tre år siden, er den som lukker øynene også ansvarlig.

Jeg tror vi må feste lit til ungdommen i arbeidet for toleranse og for å motvirke fremmedhat.

Våre unge er i økende grad opptatt av ansvar for fremtiden og solidariteten med andre. En undersøkelse blant 10.000 skoleelever i alderen 13-16 år viste at de først og fremst var opptatt av ansvaret for naturen, for selve livsgrunnlaget.

- Den viktigste oppgaven vi står overfor er å beskytte naturen mot forurensning og andre skader, sier de unge. Dette viser et engasjement for fremtiden som er oppmuntrende.

Mange spør seg om vi kan ta vare på naturen, og samtidig øke den økonomiske veksten for å få ned ledigheten og løse flere oppgaver. Nei, vi kan ikke bare fortsette som før. Vi må legge radikalt om, og ha respekt for hva naturen tåler. Vi må rense utslipp og produsere med mindre energi, vi må bruke om igjen ressurser som i dag kastes som avfall. Og vi må få en mer rettferdig fordeling i verden. Den skrikende fattigdommen og nøden i mange land, er også kanskje den alvorligste trusselen mot det miljø vi alle deler.

Jeg er også svært glad for å se at et annet, svært viktig tema for de unge, var å bekjempe kriminalitet. Holdningen og

bevisstheten om etiske normer, ansvar og forpliktelser som går ut over oss selv, er grunnstammen i vårt samfunn, i et levende folkestyre.

Mer enn noen gang tidligere bestemmes fremtiden av vår evne til å finne og skape løsninger i fellesskap, både her hjemme og i det internasjonale samfunn.

I år - i 1993 - skal vi feire et jubileum som mange vil glede seg over: 150-års-jubiléet for Edvard Griegs fødsel - den komponist som framfor noen har gjort Norge og norsk musikk kjent - og elsket - verden over. Vi kan se fram til en mønstring hvor fremtredende norske musikere, sangere og orkestre vil bidra til at denne delen av norsk kulturarv blir enda mer synlig, både her hjemme og i utlandet.

Mange norske kunstnere har satt spor etter seg også i utlandet og trukket linjer mellom det nasjonale og det internasjonale. Mens Grieg påvirket en hel generasjon franske komponister, ga Edvard Munch støtet til en ny retning i tysk malerkunst. I sin veksling mellom Norge og Italia skapte Henrik Ibsen fornyelse i scenekunsten.

De bygde bro mellom det norske og det europeiske.

I dag opplever vi dette vekselspillet mellom det nasjonale og det internasjonale på langt flere områder enn i kulturen. Ikke bare får vi hele verden inn gjennom fjernsynsskjermen, men mye av det vi har gjort oss avhengige av i hverdagen henter vi fra andre land. Ser vi oss rundt, på TV-apparatet, på kjøkkenet og i klesskapet, ser vi hvor mye som kommer utenfra.

Mange produkter settes sammen av deler som lages i forskjellige land. Noen av bilene vi kjøper fra utlandet, har sikkerhetsbelter, støtfangere og felger som er laget i Norge.

Mye av vår egen velstand er bygget på at vi har kunnet selge til andre. Vårt eget land er for lite til å kunne dra nytte av alt vi har av fisk, olje, metaller og trevirke. Vi må kunne selge til andre, slik vi har gjort det i århundrer. I året som kommer vil vi selge varer og tjenester for nesten 80.000 kroner pr nordmann.

En annen side ved den økende kontakten landene imellom er at vi alle får tilgang til nye oppfinnelser, uansett hvor forskerne arbeider og hva de arbeider med - medisin, ny teknologi mot forurensning eller forbruksartikler.

Slik blir det stadig flere tråder i den veven som binder landene sterkere sammen.

Dette påvirker ikke bare vår hverdag, men også våre muligheter til å styre samfunnsutviklingen. Når det oppstår problemer i andre land, merker vi virkningene her hjemme, raskere og sterkere enn før. Utover høsten så vi hvordan uroen på valutamarkedene skapte problemer for mange norske bedrifter og arbeidsplasser. Vi opplevde hvor sårbare små land er når den internasjonale økonomien er i ulage.

Jeg er overbevist om at vi bare kan lykkes i å løse problemene hvis vi blir flinkere til å arbeide sammen; både i hvert enkelt land og landene imellom. Det er her i Europa - gjennom samarbeidet i EF, mellom tidligere motstandere - man er kommet lengst i et organisert samarbeid mellom selvstendige nasjoner.

Dette fellesskapet er i stadig utvikling, slik det må være når selvstendige og demokratiske land skal finne felles løsninger.

Nå utvides samarbeidet ved at det som kalles "det indre marked" trer i kraft. Gjennom avtalen mellom EF og EFTA om Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet, vil etterhvert store deler av det økonomiske samarbeidet omfatte nesten hele Vest-Europa.

For norsk næringsliv betyr EØS-avtalen at vi - på samme vilkår som andre lands næringsliv - får adgang til et marked med 360 millioner mennesker. Det vil være et viktig bidrag i arbeidet med å styrke norsk eksport-industri og trygge arbeidsplassene i mange viktige næringer. Men la oss ikke glemme at avtalen bare fastsetter spillereglene. Hvor godt vi kan spille, vil fortsatt være opp til oss. Jobben er det vi selv som må gjøre.

Den danske filosofen Søren Kierkegaard sa det slik:

"Skulle jeg ønske meg noe, ville jeg ikke ønske meg rikdom eller makt, men lidenskap; det øyet som overalt, evig ungt, evig brennende, ser muligheter".

I året som gikk vedtok Stortinget med stort flertall at Norge skal søke om å bli medlem av EF. Om kort tid starter vi forhandlingene, parallelt med våre nordiske naboer.

Jeg vet at mange føler at de ikke vet nok om hva det gjelder. Selv om tusener har satt seg grundig inn i Europas fremtid, er det mange som føler at de ikke har fått nok informasjon. Vi bør alle være opptatt av å stille spørsmål og å få svar. I få land leser folk så mye aviser som i Norge. Samfunnsengasjementet er stort. Det blir en viktig oppgave å snakke med hverandre, og skape avklaring på en måte vi kan være bekjent av.

Det er uenighet om vi bør bli medlem eller ikke. Men enting kan vi stå sammen om: Vi må gjennom forhandlingene gjøre vårt for at EF er villig til å ta tilstrekkelig hensyn til de spesielle vilkår som finnes i Norge og våre naboland når det gjelder landbruket, distriktene og forvaltningen av fiskeressursene. Når EF skal utvides til å omfatte også den nordligste delen av Europa, venter vi at fellesskapet viser evne til å forandre seg, slik det skjedde ved utvidelsen mot sør.

Det er først når forhandlingene er over, at vi får full oversikt både over hva det innebærer å gå inn - og hva det vil bety å bli stående utenfor.

Debatten om Norge skal bli medlem er en viktig debatt som alle bør engasjere seg i. Spørsmålet skal vi avgjøre gjennom en folkeavstemning. I denne saken er det hver og en av oss som skal være med og ta avgjørelsen - og vi skal sammen bære ansvaret for resultatet.

*

Det er 110.000 som møter det nye året uten arbeid å gå til - mens det er over 50.000 på ulike former for arbeidstiltak. Vi opplever alle hvordan dette rammer

enkeltmennesker og familier. Det er denne utviklingen vi må snu. Derfor la Regjeringen frem en omfattende pakke med tiltak som skal lette situasjonen for hele næringslivet.

De lavere kostnadene bedriftene nå får, må de ta vare på og bruke for å stå seg sterkere i konkurransen. Fortsatt vil kostnadene for mange bedrifter ved å produsere i Norge være høyere enn i andre land. Når vi om 14 måneder skal arrangere Vinter-OL på Lillehammer, lar vi ikke Vegard Ulvang og Bjørn Dæhli starte 6 km bak de andre på 3-mila. Men det er det mange av våre bedrifter gjør når de konkurrerer internasjonalt i dag.

Derfor må vi fortsatt kutte ned på det forspranget andre har, hvis vi skal nå fram i konkurransen, både her hjemme og i andre land.

Vi skal ikke legge skjul på at dette vil kreve noe av oss alle, slik det også har gjort det de siste årene. Det er ingen andre som betaler regningen for oss. Vi må alle være med å trekke lasset for at flere hjul kan komme igang så vi kan få flere i arbeid. Men da må vi fordele byrdene på en rettferdig måte, - og de som har mest må bære den tyngste børa. Det er den eneste mulige veien å gå for å løse vårt alvorligste samfunnproblem i dag, den høye arbeidsledigheten.

Vi har rike naturressurser - fiskestammer som vil vokse sterkt i årene framover, hvis vi forvalter dem fornuftig. Vi har fornybar vannkraft; vi har skogen, oljen og gassen. Vi satser på utdanning og forskning som aldri før. Vi har et velferdssamfunn som gir større trygghet og muligheter for den enkelte. Vi har gode forhold mellom partene i arbeidslivet, noe som gir godt grunnlag for samarbeid om viktige oppgaver. Utnytter vi hele denne beholdningen av muligheter, bør vi sammen kunne lykkes i å snu utviklingen.

Vi har alle et ansvar for å greie det, hver på vår plass. Det er hva vi sammen kan utrette som avgjør hva vi som samfunn kan make.

Er det grunn til å være pessimist?

Nei, det kommer det lite ut av. Derfor setter jeg pris på en strofe av Piet Hein, som sier:

Pessimistene er de reneste tåper,
de tror på det motsatte
av hva de håper.

Nei, de optimister,
verden beror på,
er de som tør håpe
på noe de tror på.

Den siste helgen før jul var jeg med ved åpningen av Hamar Olympiahall, Vikingskipet. Dette praktbygget kan stå som eksempel på hva vi må gjøre mer av. Her er historiske linjer fra vikingskipene forenet med norske råvarer, ny teknologi og dristig byggeskikk. Slik kan på vi mange områder kombinere råvarer og erfaringer med ny kunnskap og fantasi, og på den måten skape nye og bedre produkter.

Hvorfor er jeg så opptatt av hvordan vi skal få fart og fornyelse i vårt næringsliv? Fordi dette er så grunnleggende for alt det andre vi ønsker å oppnå.

Norge er et godt land å bo i; det er så mange kvaliteter ved vårt samfunn vi må ta vare på. Men det er fortsatt mangler og svakheter vi ønsker å rette opp. Jeg tenker på eldre og funksjonshemmede som ikke får den omsorg og trygghet de har behov for. På barn som ikke får nok oppmerksomhet, verken fra foreldre eller samfunn. På mange syke som må vente for lenge på behandling. På de familiene som sliter med for store gjeldsproblemer.

Vi må ta et felles ansvar også på disse områdene, slik en styrket lovgivning nå vil sikre. Vi skal ha trygghet for omsorg og pleie når alder eller sykdom gjør at vi ikke kan klare oss selv. Derfor skal slike grunnleggende oppgaver være et samfunnsansvar. Svekker vi dette, blir framtida mindre

trygg.

Men vi kan ikke løse alle oppgaver bare gjennom politiske beslutninger eller offentlige ordninger. Hvis samholdet menneskene imellom rakner, i familie eller nærmiljø, blir problemene større. Gode og levende nærmiljøer må vi alle være med på å skape.

Det finnes mange fine eksempler. I Mandal har en gruppe arbeidsledige laget et eget prosjekt som mange har nytte av. De har satt istand byens gamle posthus og driver det som et aktivitetshus med kafe, korttids barneparkering, hobbykjeller og informasjons-senter for offentlige kontorer.

Den dugnadsånden som ligger så sterkt forankret her i landet, må vi ikke gi slipp på. Vi kan ikke være foruten det mangfold av frivillig arbeid som foregår hver eneste dag, landet over.

Når dette frivillige arbeidet er så sterkt forankret, er det også fordi det gir dem som driver det så mye. I samspill og samarbeid med andre kan vi bruke oss selv, utvikle våre evner og krefter. Det kan også avhjelpe en annen av vår tids problemer, den store ensomheten mange opplever.

Å bedre livskvaliteten betyr mer fellesskap, varme og omsorg, mer tid og omtanke for hverandre.

På denne første kvelden i 1993 går våre tanker til alle nordmenn som gjør sin innsats utenfor landets grenser; i norsk utenriktjeneste og bistandsarbeid, i kirkelig tjeneste, i arbeid for humanitære organisasjoner og i FNs fredsbevarende styrker.

Våre varme hilsener går til kong Harald, dronning Sonja og den øvrige kongelige familie. Tallrike kommuner og lokalsamfunn i vårt land har i året som gikk hatt Kongefamilien som gjester. Vi har fått bekreftet hvilket grunnleggende fellesskap vi har i vårt land. Og det er samholdet vi først og fremst skal bygge på når vi ser framover, og kan ønske vår Kongefamilie og hverandre et riktig godt nytt år.